

Bölüm 6

TÜRKİYE'DE CARİ AÇIKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Eren ERGEN¹

Giriş

Küreselleşen dünyada ülkeler cari açık sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için adeta bir kabus olan cari açıkların ülke ekonomisinin dengesi açısından önemi büyüktür. Cari açık problemi ülkelerin finansal krize girme nedenleri arasında büyük bir yer kaplamaktadır. Bu nedenle cari açık krizler için erken bir uyarı sistemi olarak kabul edilmektedir. Uluslararası derecelendirme kuruluşları da değerlendirme aşamasında cari açık verilerinden yararlanmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de cari açığın sürdürülebilirliği önem arz etmektedir.

Ampirik analizlerde cari işlem açıklarının sınanmasında ithalat ve ihracat arasındaki uzun dönemli ilişki analiz edilmektedir. İthalat ve ihracat rakamları arasında eş bütünleşme ilişkisi varsa cari açıkların sürdürülebilir olduğu, uzun dönemli bir ilişki yoksa cari açıkların sürdürülebilir olmadığı söylenebilir (Şahbaz, 2011).

Çalışmada ilk olarak cari açık kavramı açıklanacak sonrasında cari açıkların sürdürülebilirliği üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde cari açıkların sürdürülebilirliği üzerine yapılan çalışmaların literatür taraması yapılacaktır. Üçüncü bölümde ise Türkiye'de cari açıkların sürdürülebilir olup olmadığı test edilecektir. Cari açıkların sürdürülebilirliğinin test edilmesinde ilk olarak geleneksel birim kök testleri yapılacaktır. Birim kök testlerinin ardından yapısal kırılmalı eş bütünleşme testleri ve uzun dönem tahmincisinin hesaplanmasında ise FMOLS testi uygulanacaktır.

Cari Açıklar ve Sürdürülebilirliği

Makroekonomik hesaplar ülkede ekonominin gücünün değerlendirmesinde kullanılan bir sistemdir. Ödemeler dengesi ise makroekonomik hesapların içinde yer almaktadır. Ödemeler dengesi bir ülkede yerleşik ekonomik ajanların dış dünya ile olan ekonomik ilişkilerini özetleyen bir tablodur. Ödemeler dengesi cari işlemler dengesi, ticaret dengesi ve sermaye hareketleri ve net hata noksandandır oluşmaktadır (Yükseler, 1998). Ödemeler bilançosunda bulunan bu kalemlerden elde edilen döviz gelirleri ve harcanılan döviz giderleri yer almaktadır. Cari işlemler dengesi, dış ticaret dengesi, hizmetler, yatırım gelirleri ve cari transfer dengelerinin toplamından oluşmaktadır (Erdil Şahin, 2011).

¹Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, e-mail: eergen@pau.edu.tr

leşme ilişkisinin varlığı araştırılmış ve GH (1996) yapısal kırılmalı eş bütünleşme testi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen analizin ardından değişkenlerin yapısal kırılmalı eş bütünleşmeye sahip olduğu saptanmaktadır. Yani ihracat ve ithalat verilerinin uzun dönemli bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir.

Elde edilen eş bütünleşme ilişkisi cari açıkların sürdürülebilir olup olmadığının anlaşılması amacıyla FMOLS tahmincilerinin kullanılmasını gerektirmektedir. Bu amaçla FMOLS tahmincisine başvurulmuş ve ithalatın ihracatı arttırdığı ortaya çıkmıştır. Buna göre ithalatta 1 birimlik artış ihracatı 1.0164 birim arttırmaktadır. Çalışma cari açıkların sürdürülebilir olduğunu ancak bu sürdürülebilirliğin ise zayıf bir özellik taşıdığını göstermektedir. Bu sonuçlar ise literatürde Takeuchi (2010), Peker (2009), Yamak ve Korkmaz (2007), Göçer (2013) ve Göçer ve Mercan (2011) tarafından ulaşılan sonuçları desteklemektedir.

Türkiye’de gerçekleştirilen ithalatın ihracatı arttırması, yapılan ithalatın aramalı olarak kullanıldığını belirtir nitelikte görülebilir. Nihai olarak son zamanlarda tartışmalara konu olan cari açıkların dikkat çekici boyutlara ulaşmasına rağmen çalışmada yapılan analizler neticesinde cari açıkların sürdürülebilirliğini kanıtlayan sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak sürdürülebilirliğin zayıf sürdürülebilir olmasından dolayı Türkiye’nin dış ticaret işlemlerinde dikkatli bir yol izlemesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Apergis, N., Konstantinos, P., Katrakilidis & Nicholas M. Tabakis. (2000). Current Account Deficit Sustainability: The Case of Greece, *Applied Economics Letters*, (7), 599-603.
- Erbayal, E. (2007). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Döviz Kuru Cari Açık Üzerinde Etkili midir? Bir Nedensellik Analizi., *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, S.6, 81-88.
- Erdil Şahin, B. (2011). Türkiye’nin Cari Açık Sorunu, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, C.3, S.2, 47-56.
- Gregory, A. W. & Hansen, B. E. (1996). Residual-Based Tests for Cointegration in Models With Regime Shifts, *Journal of Econometrics*, 60, 99-126.
- Göçer, İ. (2013). Türkiye’de Cari Açığın Nedenleri, Finansman Kalitesi ve Sürdürülebilirliği: Ekonometrik Bir Analiz., *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 213-242.
- Göçer İ, & Mercan M. (2011). Türkiye Ekonomisinde Cari Açığın Sürdürülebilirliği: Sınır Testi Yaklaşımı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 48(562), 33-52.
- İdikut Özpençe A. & Ergen E. (2017). Kamu Harcamaları ve Dış Ticaret Açıkları İlişkisi: Türkiye Örneği, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.19, S.4, 134-145.
- Karunaratne, N. D. (2010). The Sustainability of Australia’s Current Account Deficits A Reappraisal After the Global Financial Crisis, *Journal of Policy Modelling*, 32, 81-97.
- Peker, O. (2009). Türkiye’deki Cari Açık Sürdürülebilir mi? Ekonometrik Bir Analiz, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.17, 164-174.
- Şahbaz, A. (2011). Cari İşlem Açıklarının Sürdürülebilirliği: 2001-2011 Türkiye Örneği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 20, S.3, 417-432.
- Takeuchi, F. (2010). US External Debt Sustainability Revisited: Bayesian Analysis of Extended Markov Switching Unit Root Test, *Japan and World Economy*, 98-106.
- Wu, J-L., Stilianos, F. & Chen, S-L. (1996). Testing For The Sustainability of The Current Account Deficit in Two Industrial Countries., *Economics Letters*, 52(2), 193-198.
- Yamak, R. & Korkmaz, A. (2007). Türk Cari İşlemler Açığı Sürdürülebilir mi? Ekonometrik Bir Analiz, *Bankacılar Dergisi*, S.60, 17-32.
- Yücel, F. & Yanar, R. (2005). Türkiye’de Cari İşlemler Açığı Sürdürülebilir mi? Zaman Serileri Perspektifinden Bir Bakış, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.14, S.2.
- Yükseler, Z. (1998). Makro Ekonomik Hesaplar ve Ödemeler Dengesi, *DPT, Haziran*,